

Ob tem pa je iz zgodovine obstoja in delovanja antičnih mestnih demokracij in rimske republike, ter iz usod v antologiji predstavljenih velikanov, pomembna ugotovitev, da je večina od njih imela zelo turbulentne življenjske zgodbe polne vzponov in padcev. Večinoma so le-te bile posledice premočrnosti v zagovarjanju svojih pogledov. Če je bilo govorništvo najpomembnejše orodje za javno delovanje, potem so bile posledice izrečenih besed tudi temu primerno usodne. Usodne ne le za konkretne govornike, ampak tudi pogosto za celotne družbe. Tako je z današnjih pozicij razumevanja politike, kljub modnosti novodobnih "PR logografov", težko doumeti, da lahko neuspešni govor pomeni poraz ali celo izgubo ozemlja. Vsekakor pa nam v antologiji predstavljena zgodovina antičnega govorništva jasno pokaže ranljivost in zapletenost demokracije, ki se mora vedno znova vzpostavljati in z vso pozornostjo varovati pred propadom oziroma zdrsom v tiranije. Kljub humanističnim idealom se je to zgodilo v antiki, in kot pravi eden od avtorjev v zborniku, "naravnost ošabno bi bilo pričakovati, da se kaj takega ne bo zgodilo nikdar več".

Kaj na koncu še reči o antologiji, ki nas s svojim kanoničnim naslovom mikavno vabi? Vsekakor je verjetno pozitiven učinek tako nesrečno sešite antologije dejstvo, da ukaželjni bralci ostanejo potem, ko se prebijajo skozi zbornik, nepotešeni v svoji vedoželjnosti. Zazelijo si še več velikanov antične retorike, ki bi bila za laike iz obdobja po koncu klasičnih gimnazij, pisana na prijaznejši, bolj tekoč sovretovski način cvetoberov.

Boštjan Šaver

Matjaž Plesec, Mojca Doupona Topič: Nogomet in družba: preporod nogometa v Sloveniji. Ljubljana: Zavod za šport, Fakulteta za šport, Inštitut za šport, 2002

112 strani (ISBN 961-90629-6-5), 4.340 SIT

spremna beseda Gregor Tomc, Igor E. Bergant

V sedemdesetih letih se je v mednarodnem prostoru šport zakoreninil kot legitimna domena sociološkega raziskovanja. Historično so se sprva kot pglavtni pojavi sociološke analize slikali pojavi v domeni politične ekonomije in struktur ideološke moči ter dominacije: družbeni razredi, kapital, religija, različne kulture ipd. Kot da bi družbo hoteli slikati v luči velikih socioloških epov, pri tem pa izpustiti najbolj samoumevne in globoko družbeno zakoreninjene pojave. Šport je tudi ali predvsem družbeni pojav. Prav tako je dejstvo, da v sociološkem raziskovanju še vedno obstaja tabu, ki se nanaša določenih družbenih praks. Denimo če družbeni razredi predstavljajo način stratifikacije, urejanja širše skupine ljudi, in so sredstva, s katerimi ti razredi razpolagajo zelo okrnjena, čemu potlej šele sedaj prihajamo k temu, da je preživetje vseh teh potlačenih množic povezano ne le s kruhom, temveč tudi z igro? Skratka vsak tekst je hkrati tudi naracija, prek katere se podaja natanko tisti okvir, skozi katerega hočemo uzreti družbo. Vendar pri tem se je potrebno zavedati, da je le ta eden izmed mnogih. Danes je šport kot družbeni pojav dosegel tolikšno mero kompleksnosti, da ga je težko zapopasti v eni sami dimenziji. Prepleta se s številnimi drugimi družbenimi pojavi od ekonomije do politike, od izobraževanja do religije, od vsakdanjega življenja do konstruiranja nacionalnih mitologij, od medijev do popularne ikonografije, od medicine do arhitekture, od urbanizma do antropologije, od množične kulture do kulture telesa itd. V tem aspektu avtorja pričujoče knjige Matjaž Plesec in Mojca Doupona Topič v svojem delu sicer razkrivata le droben del družbene dimenzije športa, vendar na simbolni ravni s tematiko nogometa in njegovega odseva v slovenski družbi signifikantno prebijata nekoč že prebiti led.

Kot uvodoma opozorita knjiga obravnava teoretična izhodišča o nogometu in odnosu Slovencev do njega. Opažata, da je v obdobju slovenske tranzicije nogomet nosil povsem drugačno konotacijo kot v nekdanji Jugoslaviji, pri tem analizirata nekatere družbene razsežnosti nogometa kot igre, nogometne publike, medijev in nogometa, politike in nogometa. V prvem poglavju o družbenih razsežnosti nogometne igre se avtorja dotakneta tem, kot so nogometna identiteta, nasilje, nacionalizem in feminizem. Povzemata, da nogomet združuje družbene sloje in posameznike, ki sicer na ravni vsakdanjega življenja nimajo skupnih točk: nogomet kot eden izmed segmentov institucije športa predstavlja središčni kanal, kjer se na ravni posameznikov, skupin in nacij oblikuje moment emocionalnega (str. 26). Pri tem navajata analogijo Bergerja in Luckmanna, kjer je gledališka igra podobna športnemu spektaklu: gledalec je v obeh primerih odtegnjen iz vsakdanjega družbenega sveta v namišljeni svet igre. Na tej ravni pa se že vzpostavlja vidik identitete: ravno institucijo športa v družbenem signifikantno zaznamuje Andersenovo *zamišljanje skupnosti* ali oblikovanje nacionalne identitete v povezavi s posameznimi skupinami športnikov, ki *reprezentirajo* celotno nacijo. Avtorja razvijata tezo, da je nogomet v takšnem kontekstu zelo močan katalizator družbenih identitet (str. 29). Na to opozarja konceptualizacija Crolleya in Duka, ki najdevata skupne korenine modernega nogometa in nacionalizmov v časovni distanci devetnajstega stoletja: dobi prebujanja narodov. Navezava na nasilje v športu, ki jo avtorja analizirata v nadaljevanju, je na tem mestu povsem pertinentna, predvsem v luči pojmovne trojice: nogometni huliganizem, nacionalizem in šovinizem (str. 33). Slednje je še posebej interesantno spričo aktualnih tendenc popularizacije ženskega nogometa, ki je v sodobnem času pridobil izredno pomembno vlogo tudi na ameriški tleh. Avtorja opozarjata, da je obravnava nogometa v luči spolne stratifikacije še posebej zanimiva, saj številki raziskovalci opozarjajo, da je ravno institucija športa tista, ki na različnih ravneh družbenega in kulturnega ohranja stereotip moške superiornosti in ženskega podrejanja.

V nadaljevanju se lotita koncepta nogometne publike, pri čemer zastavljata vprašanja, kot so: Kdo je potencialni gledalec? Kakšna je slovenska nogometna samopodoba? Kakšen je odnos športnih novinarjev do nogometa? Ali so športni rezultati slovenskih športnikov odmevni v svetu? Opredelitev športne publike povzmeta kot skupnost vseh tistih ljudi, pri katerih je viden določen, relativno stabilen interes za šport (str. 39). Prek podrobnejše klasifikacije nogometnih navijačev avtorja navajata rezultate kvantitativne analize spremljanja evropskega nogometnega prvenstva leta 2000. Tako ugotavljata, da so Mariborčani večji ljubitelji nogometa kot Ljubljčanani, kar deloma utemeljujeta z različnimi socialnimi okoliščinami: razvijata tezo o povezavi nogometa in delavskega okolja, kakršno je v pretežni meri prisotno v Mariboru (str. 49). Sam menim, da takšne povezave niso nič presenetljivega v razvitih industrijskih družbah, kjer ima kapitalizem že daljšo tradicijo, po drugi strani pa so zgoraj omenjene tendence zanimive v slovenskem kontekstu spričo navidez neizrazitih dispozicij družbene stratifikacije. Prav tako zanimiv podatek, ki ga avtorja navajata, je znatno bolj afirmativen odnos do nogometa, ki ga imajo na slovenski grudi živeči Neslovenci v primerjavi z odnosom Slovencev. V tem kontekstu je branje takšnih podatkov še posebej zanimivo, če jih primerjamo s študijo o *Spremenljivih pomenih nogometa v Sloveniji*, kjer Peter Stankovič ugotavlja, da je nogomet v času slovenske tranzicije ponovno pridobil že izgubljeni simbolni ugled v slovenski družbi. V tej luči avtorja knjige *Nogomet in družba* opozarjata, da ne gre spregledati vloge novinarjev, ki v pomembni meri krojijo odnos širše družbe do posameznega segmenta institucije športa (str. 61). Hkrati ugotavljata, da je kljub oblikovani nogometni tradiciji na Slovenskem, športna panoga izgubila rdečo nit kmalu po drugi svetovni vojni, kar v splošnem pripisujeta obdobju socialističnega samoupravljanja (str. 68). Stankovič v tem kontekstu najdeva vzroke stagnacije družbene institucije nogometa na Slovenskem v močni nacionalni identifikaciji na zimske športe, kakršni so smučanje in smučarski skoki; v tem oziru tudi omenja tradicionalne slovenske markerje tipa Gorenjska. S svojega zornega kota lahko pritrdim, da je na del tovrstne identifikacije nedvomno vplivala konstrukcija predvojne alpske popularne (sub)kulture, ki je povezana *kulturnim pomenom Triglava*, in prvimi zametki današnjih subkultur

v instituciji športa: v mislih imam športne (sub)kulture, ki jih danes označujemo s pridevnikov *ekstremni*, takrat pa so predstavljale predvsem obliko druženja, v večini primerov mladih smučarjev, skakalcev, planincev in plezalcev. Po drugi plati pa menim, da je stagnacija slovenskega nogometa povezana z dejstvom funkcionalne diferenciacije v takratni jugoslovanski instituciji športa: preprosto povedano po nekih arbitrarnih okoliščinah so bile poglavitne športne panoge, kot je denimo nogomet, namenjene in spodbujane v največjih, najbolj militantnih in simbolno pomebnih narodih (denimo na Hrvaškem in v Srbiji), ostalim pa so bili namenjeni bolj obrobni, v slovenskem primeru zimski športi.

V zaključku se avtorja knjige *Nogomet in družba* posvetita še povezavi medijev in nogometa, pri čemer se posebej osredotočata na televizijsko poročanje in na tiskane medije, in temi politike nogometa. Opozarjata, da so mediji v sodobnem času temeljito transformirali vidik družbenega, saj si denimo vrhunskega nogometa in spektakla brez televizije sploh več ni mogoče predstavljati (str. 77). Pri tem ugotavljata, da je slovenska družba v današnjem času ponovno orientirana v simbolno konstrukcijo nogometa kot družbeno pomembne športne institucije. Nedvomno korak v tej smeri pomeni tudi pričujoča knjiga, ki je domiselno razčlenjena, in kljub analitičnim potezam berljiva tudi na ravni strokovnega teksta: delo predstavlja ustrezna in dobrodošla izhodišča, ki kot opozarja Gregor Tomc v spremni besedi, silijo k lastnemu premisleku.

Boris Rutar

Michael Mandelbaum: The Ideas that Conquered the World: Peace, Democracy, and Free Markets in the Twenty-first Century. PublicAffairs, 2002

512 strani (ISBN 158-648134-7), 21.00 USD

Avtor knjige je ugledni predavatelj ameriške zunanje politike na John Hopkins University in hkrati tudi kolumnist časnika *Newsday*. Že reference avtorja nakazujejo področje, ki ga knjiga obravnava, in pa tudi zorni kot analize obravnavane tematike. Gre namreč za analizo stanja mednarodnih odnosov ob začetku 21. stoletja z vidika »stanja duha«. Tako avtor ugotavlja, da vrednote miru, demokracije in proste trgovine iz začetka 20. stoletja sploh nimajo več nobene alternative in so postavljene v samo jedro mednarodnih, kot tudi notranje-političnih odnosov v posameznih državah. V knjigi, ki z opombami obsega 483 strani teksta, poskuša avtor analizirati dogajanje in procese v 20. stoletju, ki so privedli svet v takšno stanje.

Vse se je začelo po koncu 1. svetovne vojne, ko ameriški predsednik W. Wilson predstavi na pariški mirovni konferenci liberalne vrednote, po katerih naj bi se svet uravnaval (med drugim tudi znamenitih 14 točk). Med njimi so mir, demokracija in prosta trgovina; od katerih mir pomeni zaželeno stanje mednarodnih odnosov, demokracija optimalen način organizacije političnega življenja v državi, prosta trgovina pa nujen pogoj zagotavljanja dobrobiti človeštva. Več kot očitno je, da je Wilson in njegova politična dediščina temeljno vodilo knjige, saj »wilsonizmu« avtor posveti uvodno poglavje. Življenje in delo Wilsona je bilo predmet raziskave Mandelbauma tudi v drugih delih, in del gradiva je uporabil tudi za pričujočo knjigo. Z wilsonizmom avtor namreč opisuje rezultate posebne intelektualne in politične klime, ki je vzniknila iz posebnih zgodovinskih okoliščin konec 18. in v 19. stoletju v Veliki Britaniji in ZDA. Tako wilsonizem v svojem bistvu pomeni uporabo duha liberalizma v mednarodnih odnosih. Kaj pa to pomeni zelo konkretno, lahko vidimo na primeru pojmovanja vojne oziroma miru. Tradicionalno pojmovanje miru je na začetku dvajsetega stoletja pomenilo zgolj odsotnost vojne (predvsem zaradi ravnotežja moči),